

Witold Jemielity

Wyższe Seminarium Duchowne
w Łomży

Parafia katolicka w 600-leciu miasta Łomży

Słowa kluczowe: Łomża, diecezja łomżyńska, Kościół rzymskokatolicki
Keywords: Lomza, Lomza diocese, Roman catholic church

Pod koniec IX wieku, na cyplu wysoczyzny, od wschodu rzeki Narwi, powstała niewielka osada, zwana Starą Łomżą. Z czasem przekształciła się w dość ludną miejscowość. Istniejące tutaj grodzisko za jeden z celów miało ochronę szlaku handlowego. W pobliżu grodziska istniała świątynia.

Zmniejszanie się napadów jaćwieskich i litewskich sprzyjało rozwojowi osadnictwa. Wówczas w odległości kilku kilometrów od grodu wymierzono na sporym, płaskim wzniesieniu skarpy, panującym nad doliną Narwi, rynek i ulicę. Zakładanie (nowej) Łomży dokonało się w latach 1390–1395. Książę mazowiecki Janusz I uposażył kościół, biskup płocki Jakub wystawił 3 lutego 1410 r. dokument erekcji parafii, zaś 15 czerwca 1418 r. książę Janusz I dał Łomży prawa miejskie. W bliższym i dalszym sąsiedztwie Łomży istniała intensywna kolonizacja. Przybysze z głębi Mazowsza budowali kościoły, powstawały liczne parafie: Wizna 1390 r., Śniadowo 1405 r., Piątnica 1407 r., Nowogród 1409 r., Puchały 1411 r., Jedwabne 1415 r., Drozdowo 1435 r. i inne. Na rozwój Łomży wpłynął wyrąb lasów i wielki eksport drewna drogą wodną do Gdańska. Wzrost rolnictwa, przynoszący nadwyżki zbożowe, dał miejsce nowej gałęzi handlu w Łomy, eksportowi zboża.

Przez kilka stuleci w Łomży przebywała wyłącznie ludność miejscowa, mazowiecka, wyznania katolickiego. Nie znamy dokładnej liczby mieszkańców, ale w pierwszych wiekach istnienia miasta było ich niewielu. W 1564 r. w mieście przebywało 3300 osób. W pewnych okresach liczba mieszkańców gwałtownie malała z powodu morowego powietrza i wojen. W 1676 r. Łomża liczyła

300 osób, w 1791 r. – 1104 osoby. W XIX wieku w mieście zamieszkali Żydzi i Niemcy. W 1848 r. było 2 916 katolików, 2 252 starozakonnych, 220 ewangelików. Po powstaniu styczniowym, kiedy nastąpiła władza rosyjska, napłynęła ludność rosyjska. W 1910 r., na ogólną liczbę ludności 27 671, było: 12 542 Polaków, 12 334 Żydów, 2 795 Rosjan. W 1921 r. Łomża liczyła 22 014 mieszkańców, a według wyznania: 12 404 katolików, 95 prawosławnych, 272 ewangelików, 9 131 Żydów. W czasie II wojny światowej odeszli ewangelicy, a starozakonnych wymordowali hitlerowcy. W tym okresie rosła też liczba ludności w mieście i w poszczególnych latach było to: 1925 r. – 20 280, 1938 r. – 25 065, 1948 r. – 18 497; a po utworzeniu w 1975 r. województwa łomżyńskiego i budowie nowych zakładów przemysłowych: 1979 r. – 39 670, 1987 r. – 55 000, 1993 r. – 62 250, 1999 r. – 64 005. W kolejnych latach ich liczba spadała: 2004 r. – 63 760, 2010 r. – 63 221, 2016 r. – 62 716.

Po II wojnie światowej wraz ze wzrostem liczby mieszkańców zaistniała konieczność budowy kościołów i tworzenia parafii. Z jednym i drugim były kłopoty powodowane przez brak przydziału materiałów i pozwolenia ze strony władzy cywilnej na budowę oraz na tworzenie parafii. Zaczynano od stawiania tymczasowej kaplicy, a biskup ustanawiał samodzielne ośrodki duszpasterskie. Dzisiaj są liczne parafie w mieście i kaplice dojazdowe do wiosek: Jednaczewa, Giełczyna, Rowów.

Parafia Najświętszej Maryi Panny i Rozesłania Apostołów

Utworzona 3 lutego 1410 r. terenowo obejmowała miasto i wioski: Giełczyn, Jednaczewo, Konarzyce, Łomżyca, Podgórze, Siemień, Starą Łomżę. Kościół stał *frontem* do rynku. Po przeniesieniu nabożeństw do kościoła Michała Archaniola, w 1628 r. dawną świątynię przekazano Siostrze Benedyktynkom, w 1763 r. Ojcom Kapucynom.

Parafia Michała Archaniola

W 1912 r. do jedynej w mieście parafii Michała Archaniola należały miejscowości: Bożenica, Giełczyn, Janowo I, Janowo II, Jednaczewo, Konarzyce, Kraska, Kraska Ogrody, Kupiski Nowe, Kupiski Stare, Łochtynowo, Łomża miasto, Łomżyca, Łomżyca Przedmieście, Moczydły, Podgórze, Siemień-Nadrzeczny, Siemień-Rowy, Stara-Łomża-Nadrzeczna, Stara-Łomża, Skowronki (Przedmieście Łomży), Pocijewo (Przedmieście Łomży), Zawady-Przedmieście, Zawady.

Dla ostatnich dwustu lat posiadamy dane dotyczące ludności całej parafii – miasta i wiosek. Każdego roku diecezja drukowała kalendarz liturgiczny, zawierający spis poszczególnych parafii z liczbą wiernych. Oto kilka przykładów: 1829 r. – 5 242, dorosłych i dzieci, przez następne lata podawano liczbę uprawnionych do odbycia spowiedzi wielkanocnej (dzieci do 9–11 roku nie

spowiadały się) 1830 r. – 3 407, 1839 r. – 2 930, 1844 r. – 3 114; dorośli i dzieci: 1874 r. – 6 855, 1882 r. – 7 376, 1887 r. – 10 056, 1891 r. – 11 242, 1898 r. – 12 450 r., 1914 r. – 13 200, 1925 r. – 20 280, 1935 r. – 19 950, 1939 r. – 20 000, 1948 r. – 18 497, 1975 r. – 26 000, 1985 r. – 18 700 (w 1972 r. część wiernych przeszła do parafii Maki Boskiej Bolesnej, w 1978 r. do parafii św. Brunona z Kwerfurtu, w 1985 r. do parafii Miłosierdzia Bożego, w 2003 r. do parafii św. Andrzeja Boboli), 1992 r. – 13 500, 1999 r. – 11 205, 2017 r. – 9 206. Na terenie parafii jest kaplica dojazdowa w Jednaczewie.

Parafia Matki Boskiej Bolesnej

Powstała 1 marca 1979 r., przy klasztorze Ojców Kapucynów. Od 1972 r. był tutaj samodzielny ośrodek duszpasterski. Teren parafii został wydzielony z parafii Michała Archanioła. Liczba wiernych: 1972 r. – 4 000, 1985 – 4 150, 1982 r. – 2 640, 2001 r. – 283, 2008 r. – 2 605, 2017 r. – 2 364.

Obecny klasztor wraz z kościołem zbudowano w latach 1770–1789.

Parafia św. Brunona z Kwerfurtu

Została utworzona 1 stycznia 1982 r., ale posługa duszpasterska istniała wcześniej, od 15 lipca 1978 r. po wybudowaniu kościoła dolnego. Parafia została wydzielona z parafii Michała Archanioła. Liczba wiernych: 1985 r. – 9400, 1992 r. – 10 811, 1993 r. – 9 600 (część wiernych przeszła do parafii w Kupiskach), 1994 r. – 9200, 1998 r. – 8 600, 2001 r. – 8 020, 2008 r. – 7 665, 2017 r. – 7 290.

Obecny kościół zbudowano w latach 1977–1987, a kościół filialny na cmentarzu, pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego, został konsekrowany 7 września 2008 r.

Parafia Miłosierdzia Bożego

Istnieje prawnie od 1 grudnia 1985 r., a faktycznie jako samodzielny ośrodek duszpasterski od 1 września 1981 r., przy tymczasowej kaplicy. Teren parafii został wydzielony z parafii Michała Archanioła. Liczba wiernych: 1985 r. – 18 000, 1992 r. – 20 560, 1994 r. – 22 700, 1998 r. – 13 000 (część wiernych przeszła do parafii Bożego Ciała i do parafii św. Andrzeja Boboli), 2004 r. – 9 840, 2008 – 10 800, 2017 r. – 9 486.

Od 1982 r. została podjęta budowa kościoła murowanego dwupoziomowego. W latach 1982–1989 wyłącznie niższa kondygnacja służyła do sprawowania liturgii parafialnej. Podczas IV pielgrzymki do Ojczyzny 4 czerwca 1991r. Ojciec Święty Jan Paweł II sprawował Mszę św. przy kościele Miłosierdzia Bożego i pobłogosławił tę świątynię. Od tego czasu kondygnacja górna została udostępniona do sprawowania kultu.

Parafia Bożego Ciała

Parafia została erygowana 3 grudnia 1989 r., a wcześniej jako samodzielny ośrodek duszpasterski od 24 września 1988 r., przy tymczasowej drewnianej kaplicy. Wydzielona z parafii Miłosierdzia Bożego. Liczba wiernych: 1992 r. – 7 400, 1995 r. – 11 000, 1998r. – 6340 (część wiernych przeszła do parafii Krzyża Świętego), 2003 r. – 4 880, 2008 r. – 4 842, 2017 r. – 6 132.

Kościół murowany zbudowano w latach 1990–2008. Na terenie parafii jest kaplica dojazdowa w Giełczynie, pod wezwaniem Matki Bosej Nieustającej Pomocy, pobłogosławiona 27 lipca 1997 r.

Parafia Krzyża Świętego

Powstała 22 czerwca 1997 r., wydzielona z parafii Miłosierdzia Bożego i parafii Bożego Ciała. Dnia 16 października 1995 r. biskup pobłogosławił plac i postawiony na nim krzyż, dnia 21 września 1996 r. przekazano do użytku wiernych kaplicę, 14 czerwca 2009 r. oddano kościół do sprawowania kultu. Liczba wiernych: 1998 r. – 11 910, 2003 r. – 12 684, 2008 r. – 3 500, 2017 r. – 11 878.

Parafia pod wezwanie św. Jadwigi Śląskiej w Kupiskach

Została erygowana 29 listopada 1992 r., wydzielona z parafii św. Brunona z Kwerfurtu. Kościół zbudowano w latach 1988–1992. Liczba wiernych w 2017 r. – 1 360.

Parafia Matki Boskiej Częstochowskiej

Została utworzona 17 sierpnia 1997 r., wydzielona z parafii św. Brunona z Kwerfurtu i parafii Bożego Ciała. Kościół zbudowano w latach 1988–1992. Liczba wiernych w 2017 r. – 1 916.

Parafia św. Andrzeja Boboli

Parafia została erygowana 4 marca 2003 r., wydzielona z parafii Michała Archaniola i parafii Miłosierdzia Bożego. Liczba wiernych w 2017 r. – 4 182. W dniu 18 kwietnia 2003 r. postawiono krzyż na placu budowy, 23 listopada 2003 r. zbudowano drewnianą kaplicę, 2 kwietnia 2005 r. rozpoczęto budowę murowanej świątyni, 25 grudnia 2010 r. biskup pobłogosławił świątynię i przekazał do kultu. Liczba wiernych w 2017 r. – 4 182.

Na terenie parafii jest filia w Podgórzu. Kościół pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego zbudowano w latach 1989–2000. Jest też kaplica dojazdowa w Siemieniu.

W mieście są dwa kościoły rektoralne, bez uprawnień parafialnych: Wniebowzięcia NMP i Sióstr Benedyktynek; pierwszy kościół to dawna cerkiew. Są też kościoły na cmentarzach.

Bibliografia

- Rocznik Jubileuszowy Diecezji Łomżyńskiej 2015–2016*, Łomża 2015.
Ordo divini officii diecezji sejneńskiej czyli augustowskiej z lat 1818–1920.
W. Jemielity, *Budownictwo sakralne w Łomży w latach 1977-2008*, „Studia Łomżyńskie”, t. 19, 2008, s. 179–192
W. Jemielity, *600-lecie praw miejskich Łomży*, Łomża 2018